

הלכות אישות פרק ח' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום מהחברותא – הלכות אישות פרק ח': תנאים ומקח טעות בקידושין

הקדמה: ההבדל בין מקח טעות לתנאי

מקח טעות הוא משהו שנמצא בתוך מעשה הקידושין עצמו – הקידושין עצמם פסולים כי התרמה. **תנאי** הוא משהו חיצוני – תנאי שמציבים על הקידושין. עד עכשיו למדנו דברים שצריך לומר במפורש (כמו תנאים), ועכשיו נכנסים לדוגמאות של מקח טעות – שבהן משהו ייצג משהו לגבי עצמו שאינו נכון.

הלכה: רשימת דוגמאות – "האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש..."

דברי הרמב"ם

"האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש, של דבש ונמצא של יין, בדינר זה של כסף ונמצא של זהב, של זהב ונמצא של כסף, על מנת שאני כהן ונמצא לוי, לוי ונמצא כהן, נתין ונמצא ממזר, ממזר ונמצא נתין, בן עיר ונמצא בן כרך, בן כרך ונמצא בן עיר, על מנת שאני עני ונמצא עשיר, עשיר ונמצא עני, על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק, רחוק ונמצא קרוב, על מנת שיש לי בת או שפחה גודלת או אופה ואין לו, או להיפך, על מנת שיש לי אשה ובנים ואין לו, או להיפך – בכל אלו והדומה להן אינה מקודשת."

פשט

בכל המקרים הללו, אפילו כאשר מה שנמצא הוא "טוב יותר" ממה שהותנה (כמו זהב במקום כסף, עשיר במקום עני), היא אינה מקודשת.

חידושים והסברות

(1) החידוש של "לשבח" – אפילו כשזה טוב יותר, אינה מקודשת: החידוש העיקרי של המשנה/רמב"ם הוא שאפילו כאשר התוצאה היא "לשבח" (טובה יותר ממה שנאמר) – כמו של כסף ונמצא של זהב, או עני ונמצא עשיר – היא אינה מקודשת. הרמב"ם מביא בפירוש המשניות שייתכן שהיא רוצה דווקא דבש ולא יין, או דווקא כסף ולא זהב. לכל אדם יש את העדפותיו שלו.

(2) שיטת ר' שמעון לעומת תנא קמא: ר' שמעון סובר ש"הטה לשבח מקודשת" – כאשר התוצאה טובה יותר, היא מקודשת, כי רוב האנשים יכולים להסתדר עם מצב טוב יותר. אבל **תנא קמא**

(והרמב"ם פוסק כתנא קמא) אומר: מאחר ויש אנשים שרוצים דווקא לא את ה"טוב יותר", אי אפשר להניח שהיא מסכימה.

(3) נתין לעומת ממזר – שני הכיוונים: גם בנתין ונמצא ממזר (או להיפך) אינה מקודשת, אף על פי שלהלכה "נתרים זה בזה" (אין הבדל). אבל יש הבדלים מעשיים: ממזר יכול להתחתן עם ממזרת, אבל נתין לא יכול להתחתן עם שום ישראלית וגם לא עם ממזרת – אז לנתין קשה יותר עם שידוכים. לכן כל צד יכול להיות לו סיבה לרצות דווקא את האחד או את השני.

(4) בן עיר / בן כרך: "עיר" היא כנראה עיר קטנה יותר (כמו "עיר קטנה ואנשים בה מעט"), ו"כרך" היא עיר גדולה יותר (מוקפת חומה). לשתייהן יש מעלות – משהו רוצה לגור בעיר גדולה, משהו בעיר קטנה יותר.

(5) למה לא להחמיר – ספק קידושין? לפי ההלכות הקודמות שבהן מחמירים בספק קידושין, היה צריך לומר שלכל הפחות צריכים גט לחומרא, כי בהרבה מהדוגמאות (כמו עני ונמצא עשיר) יש לכל הפחות ספק אם היתה מסכימה. התשובה: **כאן אין זה אפילו ספק** – ברור שזה אינו קידושין כלל, כי מעשה הקידושין עצמו היה על שקר.

(6) "אפשר" מספיק לפסול: אפילו כאשר יש רק "אפשר" שהיא לא רוצה (למשל, אפשר היא רוצה דווקא כסף ולא זהב) – זה כבר מספיק לפסול את הקידושין. אין צורך להוכיח שהיא באמת לא רוצה; עצם ה"אפשר" שזה לא מה שהיא רצתה, הופך את מעשה הקידושין לפסול. זה שונה מגירושין בלב, שבהם "אפשר" לבדו אינו מספיק.

הלכה (המשך): "ובכולם, אף על פי שאמרה בליבי היה להתקדש לו... דברים שבלב אינן דברים"

דברי הרמב"ם

"ובכולם, אף על פי שאמרה בליבי היה להתקדש לו, אף על פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר, וכן אם אמר הוא בליבי היה לקדשה אף על פי שהטעני – [אינה מקודשת], כי דברים שבלב אינן דברים."

פשט

אפילו כאשר היא (או הוא) אומרת שבלב באמת רצתה להתקדש למרות השקר – זה לא עוזר, כי "דברים שבלב אינן דברים".

חידושים והסברות

כאשר מישו מתנה שיש לו תכונה מסוימת, ומתברר שיש לו כן את אותה תכונה אבל גם תכונה נוספת – היא מקודשת, כי התנאי אמת. אבל כאשר הוא אומר "אלא" (רק זה ולא יותר), ומתברר שיש לו גם משהו אחר – היא אינה מקודשת, כי הוא שלל במפורש את האחר.

חידושים והסברות

(1) היסוד של "על מנת" בלי "אלא" – התנאי אמת, הפנטזיה שלך היא הבעיה שלך: כאשר מישו אומר "על מנת שאני בסם" – זה אמת, הוא באמת בסם. מה שהיא פנטזיה שבעלה תמיד יריח טוב, זו כבר הנחה שלה, לא התנאי שלו. הולכים אחרי המילים, לא אחרי דברים שבלב. "אי אפשר כל היום לפנטז על רגשות ומחשבות – צריך לשים דברים במילים, צריך להיות אדם של מילים."

(2) ההבדל בין "על מנת" ל"אלא" – הטעיה מפורשת לעומת לא מפורשת: בלי "אלא" הוא "לא הטעה במפורש" – התנאי אמת, רק שלא סיפר הכל. אבל עם "אלא" זו "טעות ברורה" – הוא אמר במפורש שהוא רק זה, וזה שקר. זה ההבדל בין מקודשת לאינה מקודשת.

(3) "אלא" בבן עיר/בן כרך – פשט שהשני הוא בעיה: כאשר מישו אומר "איני אלא בן עיר" הפשט אינו רק שהוא רוצה לומר איפה הוא גר, אלא ש"השני הוא בעיה" – הוא שולל בן כרך כי הוא מבין שיש לה בעיה עם זה. לכן ה"אלא" הוא הטעיה ברורה.

(4) ששמי יוסף ונמצא יוסף ושמעון – ראייה לגבי שני שמות: מדין זה רואים ששני שמות אינם "חפצא" חדש של שם, אלא שני שמות נפרדים. כי אם "יוסף ושמעון" היה שם אחד (שונה מ"יוסף" לבדו), התנאי "ששמי יוסף" לא היה מתקיים. מה שהיא מקודשת מוכיח ש"יוסף" נשאר שמו אפילו כשקוראים לו גם שמעון.

זה מיושם על שאלה מעשיות: כאשר נותנים לילד שם "יעקב ישראל" על שם סבא שנקרא "יעקב" – יש אומרים שזה לא הולך כי הסבא לא נקרא "יעקב ישראל". אבל מהרמב"ם רואים ש"יעקב" נשאר שמו אפילו עם שם נוסף – "אלו שני שמות!" אבל הטענה הנגדית היא שאי אפשר להשתמש בזה כראיה, כי הרמב"ם מדבר על מקרה שבו "שמו יוסף" אמת – הוא באמת עדיין נקרא יוסף. אבל בנתינת שם ראשון יש מעלה בשם הספציפי עצמו (למשל, היא רוצה לקרוא "יוסי" לא "יוסי-שמעי").

[דיגרסיה: שני שמות בחז"ל] כמעט לא מוצאים שני שמות בגמרא או בראשונים – זה לא היה המנהג. אבל מהרמב"ם רואים שהמושג קיים וזה בסדר. "אבא בחנן הנחבא" מוזכר כדוגמה, אף על פי ש"אבא" יכול להיות כינוי ו"הנחבא" גם כן.

הלכה ח: על מנת שאני יודע לקרות / שאני קרא

דברי הרמב"ם

(1) דעת היא דבר חיצוני, לא פנימי: החידוש היסודי הוא שדעת (הסכמה לקידושין) אינה נקבעת על ידי מה שחושבים בפנים, אלא על ידי מה שהסכימו עליו חיצוניות. כאשר הציגו לה עסקה (למשל, עני), ונמצא עשיר – היא לא הסכימה על עשיר. דעתה היתה על דבר ספציפי, וזה לא קיים.

(2) במעשה של טעות/הטעיה, לא מסתכלים על דברים שבלב: כאן דברים שבלב היו צריכים להכשיר – כל הנשים יש להן דברים שבלב שהן מסכימות לשידוך. אבל כאשר יש מעשה של טעות/הטעיה, מעשה הקידושין עצמו פסול, ואז לא מסתכלים על דברים שבלב. זה שונה מ"גירושין בלב" (גט בלב) שהיא שאלה אחרת – שם מדברים על מעשה שכשר, רק שבפנים לא התכוונו. כאן המעשה עצמו פסול כי הוא בנוי על שקר.

(3) ההבדל בין "הפתעה" ל"הטעיה": המקרה מקודם (שלמדנו אתמול) שבו מישו אומר "את מקודשת בזה" ומסתתר משהו יותר יקר – זו "הפתעה". אבל כאן לא מדברים על הפתעה, אלא על מצב ברור שבו כולם ידעו שמקדשים בתנאי, והתנאי לא התקיים. זה מעשה טעות, לא הפתעה.

(4) אפילו כשהיא "שמחה" עם ההטעיה – זה עדיין פסול: כאשר אמרו שזה קוורטר והיה יהלום – "הטעו אותה. היא שמחה עם ההטעיה? לא משנה שהיא שמחה, עדיין הטעו אותה." במעשה הטעיה (כאשר אמרו במפורש משהו שקרי) מעשה הקידושין פסול ברמת המעשה, לא ברמת המחשבה. לא מסתכלים על דברים שבלב כדי לתקן מעשה של שקר.

(5) היסוד של "לא שואלים את האדם – שואלים את האנושות": בכל התנאים שהחכמים שופטים, לעולם לא שואלים את האדם הספציפי מה התכוון. גם לא שואלים במילון. שואלים: מה אדם שראה את המעשה היה מבין? "שואלים את האנושות מה הם רוצים." זה המדד – הבנה ציבורית, הקשרית של מילים, לא כוונות פרטיות.

(6) מילים הן הקשריות: למילים אין משמעות קבועה – "מילים הן דבר הקשרי." אם בהקשר מסוים כולם מבינים שמילה לא מתכוונת למה שהיא מתכוונת מילולית, אז היא באמת לא מתכוונת לזה. זה לא דברים שבלב – זה פשוט מה שהמילים מתכוונות.

הלכה ז: על מנת שאני בסם / בן עיר / ששמי יוסף – ונמצא שיש לו גם תכונה נוספת

דברי הרמב"ם

"האומר הרי את מקודשת לי על מנת שאני בסם – ונמצא בסם ובורסי; על מנת שאני בן עיר – ונמצא בן עיר ובן כרך; על מנת ששמי יוסף – ונמצא שמו יוסף ושמעון – הרי זו מקודשת." אבל אם הוא אומר **"על מנת שאיני אלא בסם"** (בלשון "אלא") **ונמצא בסם ובורסי – אינה מקודשת**, וכן בשאר המקרים.

פשט

- (1) "תנא" היה תפקיד:** תפקידו היה לזכור את כל דברי התנאים, משניות, ברייתות בעל פה, כי פעם לא כתבו. כמו ש"קרא" זוכר תנ"ך, כך "תנא" זוכר את כל מאמרי חז"ל.
- (2) ההבדל בין "קרא" ל"תנא":** שניהם דברים שחוזרים עליהם – מקרא עם טעמים/נקודות, משנה בעל פה.
-

הלכה (המשך): על מנת שאני תלמיד

דברי הרמב"ם

"על מנת שאני תלמיד – אין אומרים כבן עזאי וכבן זומא, אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו, ואפילו בהלכות החג שמלמדין אותו ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן."

פשט

"תלמיד" לא צריך להיות ברמה של בן עזאי/בן זומא. מספיק שכאשר שואלים אותו דבר אחד בלימודו, הוא יכול לענות – אפילו רק בהלכות החג הקלות.

חידושים והסברות

(1) "תלמיד" קשור ל"תלמוד": כמו ש"קרא" קשור ל"מקרא". זו הרמה השלישית של לימוד: מקרא, משנה, תלמוד. בן עזאי ובן זומא נשארו "תלמידים" – הם מעולם לא הפכו ל"חכמים", שזו הרמה הבאה.

(2) ההבדל העיקרי של תלמוד: תלמוד אינו דבר שחוזרים עליו (כמו מקרא ומשנה), אלא תלמוד הוא **הבנה** – שאלות ותשובות, קושיות ותירוצים. "תלמיד" מתכוון שהוא "יודע לשאול", יודע להשיב.

(3) שיטת הרמב"ם היא "לאו דה באר": הרמב"ם מוריד את הסטנדרט מאשר שיטות אחרות שאומרות שצריך לדעת כל התלמוד. לפי הרמב"ם הוא רק צריך לדעת "לפתוח את הפה" – לענות על שאלה.

(4) "מסכת כלה" – מה זה אומר? הרמב"ם מפרש ש"מסכת כלה" (שכתוב בגמרא "אפילו במסכת כלה") לא מתכוון למסכתא שנקראת "מסכת כלה" (שבה כתוב "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה"), אלא מתכוון למסכתא/הלכות שמלמדים לכלה – כלומר, הלכות קלות.

(5) "שואלין אותו דבר אחד": לא מתכוון שבוחנים אותו על תוספות ספציפיות, אלא שואלים אותו "אמור משהו שלמדת" – והוא יכול לומר משהו. הוא לא צריך לחדש חידושים (זו רמת בן עזאי), אלא הוא צריך לדעת לחזור על קצת למדנות, לדעת איזו קושיא יש איזה תירוץ.

(6) נוגע למעשה: שני חברים: אחד הוא דייקן גדול שלעולם לא מדבר עד שהוא מאה אחוז בטוח בסברא, והשני מוכן לומר תורה – השני יהיה "מקודשת" (הוא נחשב תלמיד) והראשון יהיה "אינה מקודשת".

"האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני יודע לקרות – צריך שיהא יודע לקרות במקרא (תורה נביאים וכתובים) ולתרגם."

פשט

כאשר משהו מתנה "שאני יודע לקרוא" – הכוונה שהוא יודע לקרוא מקרא (תנ"ך) ויודע לתרגם (תרגום אונקלוס).

חידושים והסברות

(1) "לקרות" = מקרא, לא סתם לקרוא: בלשון חכמים "לקרות" תמיד מתכוון ל"לקרות במקרא" – זה המונח. אפילו בידיש אמרו "בעל קורא" – זה לא מתכוון למי שיודע לקרוא ספר בישול, אלא למי שיודע לקרוא תורה.

(2) "ולתרגם" – לדעת בעל פה, לא לקרוא מספר: תרגום צריך לדעת בעל פה – "זה לא כתוב בספר". זה אומר ש"יודע לקרות" כולל לא רק יכולת קריאה טכנית, אלא גם הבנה (תרגום).

(3) הרמב"ם לא אומר כמה פסוקים – משמע כל התורה: בגמרא כתוב ששלושה (או שלושים) פסוקים מספיק. אבל הרמב"ם לא אומר שיעור – "הרמב"ם משמע שהוא צריך לדעת את כל התורה." זו שיטה מחמירה יותר מהמינימום של הגמרא.

"על מנת שאני קרא" – הגדרת "קרא"

דברי הרמב"ם

"על מנת שאני קרא – צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה."

פשט

"קרא" צריך לדעת לקרוא כל התנ"ך – לא רק תורה, אלא גם נביאים וכתובים – בדקדוק יפה.

חידושים והסברות

(1) מה זה "בדקדוק יפה"? צד אחד הוא שזה מתכוון לטעמים (טעמי המקרא) ונקודות. הצד השני – שמסכימים עליו – הוא ש"דקדוק יפה" מתכוון שהוא יודע לקרוא בבירור כל אות, נכון, לא בערך לתפוס מילים, אלא הוא "מומחה למקרא."

(2) "קרא" הוא תואר, שם של מומחיות: כמו כשאומרים "דוקטור" או "פרופסור". "יודע לקרות" מתכוון שהוא יכול לעמוד ולקרוא ברבים.

הלכה (המשך): על מנת שאני תנא

דברי הרמב"ם

"על מנת שאני תנא – צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וספרי ותוספתא של רבי חייא."

פשט

"תנא" צריך לדעת משנה, ספרא, ספרי, ותוספתא.

חידושים והסברות

(1) זו הקטגוריה הראשונה שהיא "אובייקטיבית": לא כמו תלמיד/חכם שהם יותר סובייקטיביים.

(2) האם "גיבור" מתכוון רק לגבורה פיזית? מועלה צד שעם הדוגמה החדשה ("חבירו מתייראין") "גיבור" יכול גם להתכוון ל"איש חברה" שיודע לתמרן אנשים. אבל הלשון "מפני גבורתו" מראה שמדובר בגבורה פיזית. "גיבור" מתכוון ליותר מרגיל, אבל מספיק שיפחדו ממנו – בהשגות המקומיות של אותה עיר.

(3) גיבור, עשיר, חכם – כל שלושתם קטגוריות חברתיות: כל שלושתם נמדדים על ידי איך אנשים אחרים מתייחסים אליו – "חבירו מתייראין ממנו" (גיבור), "בני עירו מכבדין אותו" (עשיר), "שואלין אותו דבר חכמה" (חכם). זה תמיד יחסי לסביבתו.

הלכה (המשך): על מנת שאני עשיר

דברי הרמב"ם

"על מנת שאני עשיר – אין אומריין כרבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עשרו."

פשט

עשיר לא מתכוון לפי המידה של ר' אלעזר בן עזריה, אלא שאנשי העיר יכבדו אותו בגלל עושרו.

חידושים והסברות

עשיר הוא גם "דבר חברתי" – זה לא מתכוון למדידה מוחלטת, אלא יחסית לסביבתו. זה הולך לפי איך אנשים מסתכלים עליו.

הלכה: על מנת שאני צדיק / רשע – תמיד ספק

דברי הרמב"ם

"על מנת שאני צדיק – אפילו רשע גמור – הרי זו מקודשת מספק, שמא הרהר בתשובה בדעתו. על מנת שאני רשע – אפילו צדיק גמור – מקודשת מספק, שמא הרהר בעבודה זרה בדעתו, שעוון עבודה זרה גדול הוא."

פשט

צדיק ורשע אינם קטגוריות חברתיות כמו גיבור, חכם ועשיר. לעולם אי אפשר לקבוע בוודאות אם אדם הוא צדיק או רשע, כי זה תלוי בדברים שבלב. לכן זה תמיד רק ספק קידושין.

חידושים והסברות

(1) צדיק/רשע הוא התנאי היחיד שהוא דברים שבלב: צדיק/רשע שונה באופן יסודי מכל שאר התנאים. בגיבור, עשיר, חכם – אפשר למדוד לפי סטנדרטים חברתיים. אבל צדיק מתכוון "האמת" – אדם טוב באמת. זו "המילה האחת שיש לה משמעות אמיתית" – ודווקא לכן אף אחד לא יכול לדעת, לא על אחר ולא על עצמו, אם הוא צדיק או רשע. זה תמיד ספק.

[דיגרסיה: הנהגת האמרי חיים] האמרי חיים הנהיג שבחורים יבואו לטיש לומר תורה, כי הוא ראה שיש בחורים שלעולם לא יוכלו לפתוח את הפה. צריך ללמד אותם לפגוש יהודי אחר ולומר לו דבר תורה. גם ר' פישל עשקער אמר שלעתים קרובות קונים יותר ממה שתופסים ספרים בשמונה עשרה גבוהה (כלומר, משוחחים בלימוד עם תלמיד חכם) מאשר מכל יום של לימוד חזקת הבתים – כי צריך גם את הטעם של לדעת לפתוח את הפה.

הלכה (המשך): על מנת שאני חכם

דברי הרמב"ם

"על מנת שאני חכם – אין אומריין כרבי עקיבה וחביריו, אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה בכל מקום ואומר."

פשט

"חכם" לא צריך להיות כמו רבי עקיבא, אלא הוא צריך לדעת לענות דבר חכמה "בכל מקום".

חידושים והסברות

(1) מה ההבדל בין "תלמיד" ל"חכם"? כמה צדדים נדונים:

- **צד ראשון:** "תלמודו" (אצל תלמיד) מתכוון לנושאים שהחכמים למדו, אבל "חכמה" (אצל חכם) מתכוון לחכמות רחבות יותר.

- **צד שני (שמתקבל):** תלמיד צריך רק לדעת לחזור על קצת למדנות, אבל חכם צריך לדעת בעצמו לומר חכמה

/למדנות משלו.

- **צד שלישי:** "בכל מקום" מתכוון בכל מקום שבתורה/שבחכמה – בכל נושא של חכמה ששואלים אותו, הוא יכול לדבר דברים יפים. זה ההבדל: תלמיד יכול לענות בלימוד שלו, אבל חכם יכול לענות בכל נושא.

(2) רבי עקיבא עצמו ידע לומר על כל דבר – לכן הוא החכם המובהק. אבל לא צריך להיות רבי עקיבא; מספיק שהוא "בעניין" של חכמה.

(3) מה אשה מבינה? כאשר אשה שומעת "על מנת שאני חכם", היא בדרך כלל לא מתכוונת למובהק, אלא "הוא בעניין".

הלכה (המשך): על מנת שאני גיבור

דברי הרמב"ם

"על מנת שאני גיבור – אין אומריין כאבנר בן נר וכיואב, אלא כל שחביריו מתייראין ממנו מפני גבורתו."

פשט

"גיבור" לא צריך להיות כמו אבנר בן נר או יואב. מספיק שחביריו יראים ממנו בגלל גבורתו. זה דבר יחסי – בסביבתו הוא החזק ביותר.

חידושים והסברות

[דיגרסיה: מעשה עם הרבי מקוצק] חסיד קוצקי הגיע לעיר שבה רבי ביזה אותו. החסיד נכנס לרבי בטענות. הרבי השיב: "אני מהרהר בתשובה, וכתוב אל תבזהו." הרבי מקוצק אמר: "הוא לא חלה תשובתו" – זו לא תשובה אמיתית. הביאור: הרהור תשובה בלב לבדו לא עוזר כאשר יש חובה לפייס חבר – בעבירות שבין אדם לחברו צריך לפייס ברבים, אי אפשר רק לחשוב בראש שאתה צדיק. אבל בקידושין – שבהם השאלה היא רק מה הסטטוס של האדם – שם ההרהור עוזר לעשות ספק.

הלכה: סבור הייתי – כאשר הטעה את עצמו

דברי הרמב"ם

"המקדש את האשה ואמר סבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה, לוייה והרי היא כהנת, ענייה והרי היא עשירה, עשירה והרי היא ענייה – הרי זו מקודשת, מפני שלא הטעתו. וכן היא שאמרה סבורה הייתי שהוא כהן והרי הוא לוי וכו' – הרי זו מקודשת מפני שלא הטעה אותה."

פשוט

כאשר אחרי הקידושין הוא (או היא) אומר "חשבתי ש..." – אבל אף אחד לא הטעה באופן אקטיבי – הקידושין תקפים. ההבדל בין זה להלכות הקודמות (על מנת) הוא: שם הוא התנה באופן אקטיבי או אמר שקר; כאן הוא הטעה את עצמו.

חידושים והסברות

(1) "לא הטעה" – אתה הטעית את עצמך: לשון הרמב"ם "לא הטעתו/לא הטעה אותה" מתכוון שכאשר אף אחד לא הטעה באופן אקטיבי את השני, זה רק "דברים שבלב" – הנחות פנימיות שאין להן השפעה הלכתית. "אני לא הטעיתי אותך – אתה הטעית את עצמך. בפעם הבאה אל תחשוב."

(2) אדם לא צריך להודות ב"דבר של גנאי": הוא לא צריך לומר "אני חייב לספר לך משהו שעדיין לא סיפרתי לך עלי." כאשר הוא לא אמר זאת, זו לא הטעיה – זו רק הנחה שגויה של השני.

(3) אפילו אם היא אמרה לו שקר קודם לכן: אפילו אם היא אמרה לו שבועיים קודם לכן שהיא לוייה (וזה לא נכון), היא עדיין מקודשת, כי זה דברים שבלב – כל עוד הוא לא התנה "על מנת" או "על דעת זה", אין כאן מקח טעות.

(4) "סבר וקיבל": זה קשור לשאלה שלמדנו קודם – שלפעמים יש מצב של "סבר וקיבל" (הוא ידע וקיבל), ולפעמים לא. אם מידע קודם ניתן, יכולה להיות שאלה אם זה הופך לחלק מהדעת של הקידושין.

סיום פרק ח' – הערות כלליות

(1) קושי לפסוק הלכה למעשה: קשה לומר הלכה למעשה איך לפסוק מכל ההלכות הללו, כי "השפה משתנה" – המשמעות של מילים כמו "עשיר", "עני", "צדיק" השתנתה לאורך הזמנים.

(2) "צדיק" לא מתכוון למה שקוראים היום צדיק: "על מנת שאני צדיק לא מתכוון לכל מי שלוקח קוויטלעך" – לקחת קוויטלעך לא מעלה ולא מורידה. צדיק מתכוון לצדיק באמת, לא "כל שמכבדן אותו מפני צדקותו." הביטוי "צדיק אמת" רק נוצר כי יש "צדיקי שקר".

(3) הרהור תשובה – מה זה אומר? "הרהור תשובה" לא מתכוון למחשבה חולפת, אלא הוא "תכנן לעשות תשובה" – כמו "הרהור עבירה" מתכוון שתכנן לעשות עבירה. ברשע גמור שמקדש על מנת שאני צדיק – אולי הוא החליט להתחיל חיים חדשים, הוא רוצה להתחתן ולהקים בית יהודי.

(4) הרהור עבודה זרה – למה דווקא עבודה זרה? הרמב"ם מביא את הפסוק "פן יפתה לבבכם" – שבעבודה זרה, כבר כשהלב נמשך קצת, זו בעיה. ו"למען תפוש את בית ישראל בלבם" – הקב"ה תופס אותם כשזה עדיין בלבם. לא ההרהור עצמו הוא עבודה זרה, אלא כיון שעבודה זרה היא עבירה כה חמורה, כאשר הוא חושב שהוא הולך לעשות זאת – הוא כבר נקרא רשע. "הרהור בעבודה זרה" מתכוון שהוא החליט להשתמד. הגמרא אומרת שבעבודה זרה מחשבה רעה גם היא איסור – "מחשבה רעה מצרפה למעשה."

(5) סתירת הרמב"ם – תשובה צריכה וידוי, אבל הרהור בלב לבדו עושה צדיק? הרמב"ם בהלכות תשובה אומר שתשובה צריכה וידוי (ושורה שלמה של דברים), אבל כאן הוא אומר שרק הרהור תשובה בלב כבר עושה ספק צדיק. זו נקראת "סתירה מדומה" – לא סתירה אמיתית. לפי רבינו יונה, "מתייצב בדרך טוב" כבר נחשב תשובה, אבל הרמב"ם לא סובר כך.

(6) למה רשע אומר "על מנת שאני צדיק"? סברא פשוטה: אדם שמתחתן מתיישב. רשע גמור שאומר "על מנת שאני צדיק" – הוא מתכוון: אני הולך עכשיו להקים בית יהודי, אני אשמור שבת, אשלח ילדים למוסדות טובים. זה לבדו לא עושה צדיק, אבל זה ההקשר.

(7) למה צדיק אומר "על מנת שאני רשע"? למי אדם אומר "על מנת שאני רשע"? תשובה: משהו קורה איתו – הוא כבר התחיל לחשוב על עבירות, הוא מתכנן להפוך לרשע. ההקשר עצמו של התנאי הזה מראה שמשוה יש "ציפורים בראש."

(8) אפשר כן לשפוט אנשים – אבל לא בצדיק/רשע: הכלל ש"אי אפשר לדעת מה בלב" לא מתכוון שאי אפשר כלל לשפוט אנשים. יש הלכות עדות שבהן קובעים בבירור אם מישהו כשר או פסול לעדות. "ההלכה שופטת אנשים כל היום." אבל בצדיק/רשע – שבו מדובר במצב הפנימי – שם באמת אי אפשר לדעת.

(9) "מאבקים" לא עושים רשע: אדם שמתנהג טוב אבל יש לו מאבקים פנימיים – למשל, כל פעם שהוא נותן צדקה הוא חושב "אולי אני נותן יותר מדי כסף" – הוא עדיין אדם טוב. אבל אם יש לו מחשבה לעבוד עבודה זרה, אפילו הוא דוחה אותה – זה לבדו כבר עושה ספק רשע.

המילה "צדיק" היום **"איבדה הרבה מהרונו"** – היא משמשת בלשון בני אדם כמו **"אתה יהודי מתוק, אתה יהודי יפה"**, ואין לה יותר את המשמעות ההלכתית המחמירה.

(2) מה זה "עשיר" ו"צדיק" היום? צריך לראות בכל עיר מה נחשב שם "עשיר". אולי היום "על מנת שאני צדיק" מתכוון שאם יש לו שלושה חסידים שנותנים לו קוויטלעך, זה כבר מספיק.

תמלול מלא

הלכות אישות פרק ח' – תנאים בקידושין: מקח טעות ודברים שבלב

הקדמה – חסות ספונסר והבדל בין תנאי למקח טעות

ר' יצחק: שלום רב יהודים יקרים, אנו לומדים את התורה הקדושה בהלכות אישות פרק ח'.

ר' יואל אשר: בפרק זה מדובר

ר' יצחק: על מי שהוא גביר ומי שהוא תלמיד חכם.

ר' יואל אשר: ואנחנו כבר מדברים

ר' יצחק: על מי שהוא גביר.

ר' יואל אשר: הנה כך, הספונסר החשוב שלנו, הוא לא עשה שום תנאים. הוא תומך בשיעור, הוא לא אמר רק אם אני יודע שקיבלתי כבוד, או שהוא תומך בשיעור כי הוא אוהב את... אולי הוא אוהב אותי עם החברות שלי, והוא אוהב כשיהודים לומדים, והוא אוהב כשיהודים לומדים בדרך מעניינת ומהנה. אז כן, הקב"ה ישלם לו, ברוך אשר יקום את דברי התורה הזאת.

אז אנחנו נמצאים כאן באמצע תנאים בקידושין. כבר למדנו דברים שונים על תנאים. כאן נלמד.

ר' יצחק: נכון, עד עכשיו למדנו את זה. נאמר כך, עד עכשיו למדנו דברים שהם ממש תנאים מפורשים, שאין להם קשר ממש למעשה הקידושין. לעצם הקדושה,

ר' יואל אשר: למעשה הקידושין, לקדושה. מקח טעות הוא משהו שהוא מאוד חזק מבפנים, ותנאי הוא משהו מבחוץ. כלומר, מקח טעות הוא שאנחנו לא יכולים להיות נשואים. צריך להבין,

ר' יצחק: כן, צריך להבין קצת יותר טוב. כאן גם עוד הכל נאמר. אבל בדרך כלל מדברים על מקח טעות כשזה בסתם. אבל עד עכשיו היה יותר כמו דברים שצריך להיות משנה מפורש. כמו לומר, כמו ר' דוב לנדא שאומר שאחד מקדש על מנת שהבעל שם טוב למד עם חי השילוני, נעשית מחלוקת אם מאמינים למעשה. כן, זו אחת מהבדיחות שלו, הוא מתנגד, הוא סובר שאחד מקדש.

ר' יואל אשר: אני רוצה שאצל חסיד, אצל ליטאי באמת יבוא אחד ויקדש, כי חסיד מתכוון לומר שזה אמת כמו מה שכולנו מקבלים שזה אמת. נו,

ר' יצחק: זה דבר מצחיק. בכל אופן, עכשיו לומדים יותר כמו בסיסי, אני לא יודע מה אומרים, כתבתי תענית, כי זה יותר שהוא הטעה אותה. אמנם הוא היה צריך לומר, אבל זה יותר שהוא ייצג משהו לגבי עצמו שאינו נכון. או להיפך, היא ייצגה.

ר' יואל אשר: זה לא יותר נקודת דיבור שגרמה לה לקבל את הקידושין.

ר' יצחק: הוא לא התכוון עם הציפייה שראוי לתפוס אותו. זה לא אותו דבר כמו תנאי שלא התקיים. זה הדבר. אז נלמד את זה. קודם נלמד קבוצה של דברים שזה באמת לא טוב, שזה באמת תנאי.

ר' יואל אשר: בהלכה זו הרמב"ם מכניס קבוצה של דוגמאות אחרות מהגמרא. בגמרא כל אחת היא מעשה נפרד עם תשובה. כאן יש...

ר' יצחק: הוא מסדר חלק כך. משניות, גמרא.

הלכה – דוגמאות של מקח טעות: יין ודבש, כסף וזהב, כהן ולוי

ר' יואל אשר: האומר לאשה, הרי את מקודשת לי בכוס זה של יין, ונמצא של דבש, לא יין אלא דבש. או להיפך, של דבש ונמצא של יין. בדינר זה של כסף ונמצא של זהב. אבל גם להיפך, של זהב ונמצא של כסף. כלומר, אפילו זה יותר ממה שהתכוון.

ר' יצחק: נכון, זה החידוש. כלומר, לפעמים היא רוצה דווקא יין, אז אולי טוב יותר מדבש גם.

ר' יואל אשר: או אפילו כסף, כולם יודעים שכסף הוא

ר' יצחק: פחות שווה מזהב. כלומר, כל פעם צריך להבין שיש, הרמב"ם מביא בפירוש המשניות כך, יכול להיות שיש לה סיבה, היא רוצה דווקא דבש היום, היא רוצה דווקא כסף היום. עוד, הדבר הבא הוא גם כאן על כל דבר, לשני הכיוונים זה הולך.

ר' יואל אשר: כל הדברים האלה השאלה היא אם היא נתרצתה על דעת שזה אחרת ממה שהוא אומר. כן? לא. אז הוא אומר, על מנת שאני כהן ונמצא לוי, או לוי ונמצא כהן. או נתין, נתין הוא מי שהוא ספק ממזר, ונמצא ממזר. או ממזר ונמצא נתין.

ר' יצחק: יש דברים שממזר הוא טוב יותר,

ר' יואל אשר: ויש דברים שנתין הוא טוב יותר.

ר' יצחק: כן, ההלכה היא אולי בעיקר, באופן כללי, אין חילוק.

ר' יואל אשר: לנתין קשה יותר בחיים, כי נתין לא יכול למצוא שידוך. ממזר קל יותר. נתרים זה בזה, אין חילוק להלכה. אבל היא רוצה דווקא נתין, או ממזר. לא, דיברתי על הערכים, שאדם יכול לחשוב שממזר יותר גרוע, כי ממזר הוא בוודאי ממזר. אבל ממזר קל יותר בשידוכים מנתין, כי נתין לא יכול להתחתן עם שום ישראלי, גם לא עם ממזרת. ממזר יכול עם ממזרת.

ר' יצחק: כן, כן, בסדר. לא בפרטים, כמו שלומדים את זה בהלכות איסורי ביאה. בכל מקרה, יש מעלות וחסרונות בשניהם.

דיון: למה לא לחומרא? למה לא ספק קידושין?

ר' יואל אשר: כי לפי כל ההלכות שכבר למדנו, היינו צריכים לחשוב שצריך ללכת לחומרא, ולומר שצריך גט לחומרא. בכל הדברים האלה אפשר לומר ש"על מנת שאני עני" מתכוון אפילו אם אני עני, עשיר הרי עוד יותר טוב. לפחות ספק שמישהו יאמר, כן? הרי כבר כמה פעמים למדנו שהחכמים מחמירים. הרבה מהדברים האלה הם לכל הפחות ספק.

ר' יצחק: לא, לא, כל הדברים האלה ברור שיש ספק.

ר' יואל אשר: אם יש ספק, אני מבין שצריך...

ר' יצחק: אם זה בכלל לא קידושין, אפילו לא ספק. הרמב"ם הולך לומר, בוא נלמד את הסיפא הבאה, בסדר? יש מדברים שאמרו בבירור, אמרו בבירור שקר. בבירור שקר?

ר' יואל אשר: מה הבעיה? כי אין את רצונה, או כי הקידושין אינם קידושין טובים, כי הוא אמר שקר? הוא לא יכול לומר...

ר' יצחק: זה אולי מקודשת לי. מספיק שאולי.

ר' יואל אשר: תסתכל בדבר הבא.

ר' יצחק: תהיי מקודשת לי על

ר' יואל אשר: דעת שאבי הוא גביר.

הלכה — דברים שבלב אינן דברים

ר' יצחק: אומר הרמב"ם, "ובכולם,

ר' יואל אשר: אף על פי שאמרה בליבי היה להתקדש לו". באמת רציתי, בלבי רציתי להתקדש לו, "אף על פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר". "וכן אם אמר הוא בליבי היה לקדשה אף על פי שהטענתי". רציתי לקדש אותה אפילו אם ה"על מנת" שהיא עושה או שהוא מצפה ממנה אינו נכון. למה? אחד זה עדיין לא מקודש. למה? כי "דברים שבלב אינן דברים". זה שהיא הסכימה בלב אינו מספיק. למעשה, המצב כאן, כלומר, כשאדם שהיה שם, היה רואה שכאן היה מעשה טעות.

ר' יצחק: זו המילה?

דיון: דעת היא דבר חיצוני, לא פנימי

ר' יואל אשר: זה חייב להיות לא כי אולי היא לא רוצה, כי אולי היא עדיין טובה יותר. לא זו המילה, כי היה כאן מעשה של שקר, היה כאן מעשה של הטעיה. המעשה של הטעיה הוא קידושין פסולים.

ר' יצחק: בוא נאמר את זה אחרת. כלומר, אתה ברור? יש דברים ברורים ש"על מנת שיש לי", אנחנו אולי לא עושים חילוק. "על מנת שיש לי ארבע שערות בפאה שלי, ויש לי רק שלוש", אני לא יודע. זה לא חילוק לאף אחד. הם למדו קודם דברים כאלה. "על מנת שאין לה נדרים" לא מתכוון לחרובין, כי זה לא מפריע. אבל כאן מדברים על דברים שברור. יש בוודאי אנשים בעולם שרוצים דווקא שפחה. שפחה ובת שלא תצטרך לדאוג. עכשיו, היא יכולה לומר, "אני אישית לא אכפת לי". מה ההבדל? ראית בפומבי שקר.

דוגמאות נוספות: בן כרך ובן עיר, עני ועשיר, קרוב למרחץ

ר' יואל אשר: אצלה, הוא הציג את עצמו כאדם שגר בעיר הגדולה, ונמצא בן כרך, הוא גר בפרברים. או בן כרך ונמצא בן עיר. זה לא מאוד ברור, הרבה פעמים כרך נשמע כן כמו עיר שהיא מוקפת חומה.

ר' יצחק: אה, עיר כאן מתכוון...

ר' יואל אשר: עיר מתכוון למשהו עיר גדולה יותר, סיטי.

ר' יצחק: אהא. בקיצור, לשניהם יש מעלות. רגע. נכון,

ר' יואל אשר: יכול להיות שזו מעלה, יכול להיות שזו מעלה. כל אדם יש לו העדפה אחרת. מה?

ר' יצחק: כתוב כאן שבן עיר הוא הגדול יותר? אולי בן עיר הוא הקטן יותר?

ר' יואל אשר: אהא,

ר' יצחק: כרכים המוקפים חומה, ועיר יכול להיות... אתה אומר כרך הוא עיר גדולה.

ר' יואל אשר: אני מאמין שעיר היא קטנה. כי הרי כתוב בפסוק "עיר קטנה ואנשים בה מעט",

ר' יצחק: כן? כרך אינו לשון הפסוק, זה סתם רק דבר שכתוב ב... בסדר, בקיצור. כאן מדובר על הגדול יותר.

ר' יואל אשר: או "על מנת שאני עני ונמצא עשיר, עשיר ונמצא עני".

ר' יצחק: להיפך. אה, עשיר בוודאי טוב יותר? לא, יש מעלות, כל אחד יכול לרצות מה שהוא רוצה. עוד,

ר' יואל אשר: "על מנת" - כן, זה מאוד פלורליסטי כאן. מי שרוצה דווקא עני יכול לקחת עני.

ר' יצחק: לא פלורליסטי, זה שהיא רוצה את זה, ויש אנשים, כן?

ר' יואל אשר: "על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק". הרמב"ם אומר "על מנת שביתי קרוב למרחץ" זה דבר מאוד נוח, אני יכול לקבל מרחץ קרוב מאוד לבית שלי,

ר' יצחק: יהיה לי מרחץ ממש ליד.

ר' יואל אשר: או להיפך, רחוק, לא מגיע ריח, אני לא יודע מה. "ונמצא קרוב". "על מנת שיש לי בת או שפחה גודלת או אופה" - יש לי בת או שפחה בבית שהיא עוזרת, היא סורגת, מה שזה לא יהיה, היא עושה בגדים, או שהיא אופה, ואין לה. או להיפך,

ר' יצחק: "על מנת שאין לי ויש לו".

ר' יואל אשר: "על מנת שיש לי אשה ובנים, ואין לו". או להיפך, "על מנת שאין לי" - שאין לי אישה וילדים אחרים מלבדך. "בכל אלו והדומה להן אינה מקודשת".

ר' יצחק: אה, זה אומר הרמב"ם. אלו כולם דוגמאות. יכול להיות דומה לזה גם "אינה מקודשת". זה מאוד מעניין, הוא עשה רשימה של אפילו לשבח, חמש עשרה דוגמאות אחרות. וכן, זה מאוד מעניין,

ר' יצחק: אני לא מסכים, למדנו באותו מקרה שזה לא עובד.

ר' יואל אשר: או בכל זאת,

ר' יצחק: זה לא עובד. כל העניין לא עובד, את זה למדנו.

ר' יואל אשר: זה לא עובד, החפץ עצמו צריך להיות שווה.

ר' יצחק: אני אומר שזה לא עובד, כי הסכמתי להתקדש עם קופסה. בוודאי, היהלום טוב יותר מקופסה, אבל אולי אני רוצה. אה, דווקא אני אישית רוצה כן.

ר' יואל אשר: אולי מתכוון, האולי כבר מספיק כדי לפסול.

ר' יצחק: בוודאי אולי מספיק. כי אולי אינו השערה על מה שהוא מעיר פלונית.

ר' יואל אשר: כי השאלה של דברים שבלב היא סוג אחר של שאלה. אבל כשהשאלה היא אם עשו מעשה של טעות, יש מעשה של הטעיה, אז זה פסול, אז לא מסתכלים על הדברים שבלב. כל השאלות יש דברים שבלב שכן היו צריכים להכשיר. כל אישה יש לה דברים שבלב שהיא מסכימה על השידוך.

ר' יצחק: שוב, יש דברים שבלב להיפך. כל השאלות כאן הן מדברים שבלב. כל שאלה שמדברים על סוג כזה של תנאי שהחכמים מכריעים, תמיד זה בנוי על זה שדברים שבלב נעשו. אף פעם לא שואלים את האדם מה אתה רוצה. שואלים את האנושות מה הם רוצים. זה כן, זה הרי בנוי על מה שהאדם אינו... זה דבר קסום, צריך לומר את הלשון הנכון. אם כל אחד מבין שזה לא מתכוון, זה לא מתכוון.

אבל אי אפשר, זו לא שאלה, לא מנסים לעשות השערה מה האישה היום חשבה, כי אפשר לשאול אותה. לא עוזר ששואלים אותה. השאלה היא מה אמרו. הטעו אותה, אמרו שזו קופסה וזה היה יהלום כסוף. זה שקר, הטעו אותה. היא שמחה עם ההטעיה? לא שואלים אם היא שמחה, עדיין הטעו אותה.

אם היא אומרת בבירור, ואותו דבר להיפך, כן, דבר שההלכה תהיה שזה לא מקובל, היא עכשיו תאמר אני כן מקבלת, היא תלמד אתמול,

ר' יואל אשר: זה לא עוזר. זה מעניין, אפשר לשמוע שמעשים הם שחור או לבן, מחשבות הן אחרת. אז כשלא הכל נמצא בלב, תמיד ילכו לחומרא.

ר' יצחק: לא לחומרא,

ר' יואל אשר: דברים שבלב הם אחד עם דברים. כשהסוגיה היא של דברים שבלב, אולי במקרה כזה הוא לא היה מסכים? לא,

ר' יצחק: לא דבר כזה, דברים שבלב הם אחד עם דברים. החומרא גם, לכל עבודה זה גם עובד. דברים שבלב מתכוון, מה שחשבת אינו רלוונטי, מה שאמרת רלוונטי.

ר' יואל אשר: מה שאמרת הוא הקונטקסט של הדבר. אבל איך היו מקודשים בספק, כי אולי הוא התכוון כך וכך?

ר' יצחק: בוא נחשוב. כי החכמים לא מבינים מה הלשון מתכוון. הוא אמר מעכשיו,

ר' יואל אשר: אתה יכול לעשות עוד קידושין של שקר, או שלא היה דעת.

ר' יצחק: הטעו אותה. כלומר, אין כאן דעת. דעת אינה דבר פנימי, דעת היא דבר חיצוני. זה מה שאמרת. לא הסכמתי על הקידושין. הציעו לך עסקה שהוא עני, ונמצא עשיר. לא הסכמתי על עשיר.

ר' יואל אשר: אישית אני מסכים. אם למעשה יודעים שהיא מסכימה על השידוך.

ר' יצחק: לא, זה דברים כאלה שהמשמעות של המילה אינה דווקא כל כך רחוקה. נשים דלמא לא מפריע. הכי נמי, ר' שמעון למשל אמר הטה לשבח מקודשת. ר' שמעון סבר שרוב אנשים יכולים להסכים שיהיה זהב במקום כסף. אבל התנא קמא אומר, לא, מכיוון שיש אנשים שרוצים דווקא לא,

ר' יואל אשר: אי אפשר לומר דבר כזה. אני אגיד את זה. יש לזה קשר גם איך מסתכלים על המעשה. תראה, למדנו אתמול, אחד אומר, את מקודשת מדעתי. ואחר כך הוא אומר, אה, לא, עם הכסף ששמור שם. אז אתה חושב, כן, היו אנשים שהיו שובבים, והם עשו הפתעה כזאת. אז יכול אותו אדם לעשות את ההפתעה לומר, את מקודשת עם הקופסה, והיא פותחת אותה, היא מוצאה שם יהלום של מיליון דולר. אם היא התכוונה לעשות הפתעה מתוקה כזאת, ואם היא קיבלה... אז זה לא המעשה. מדברים כאן על מעשה, זה לא כן, זה לא כן. כולם ידעו שמקדשים כאן עם תנאי.

ר' יצחק: למדנו באותו מקרה שזה לא עובד. או איך, זה לא עובד. כל העניין לא עובד. את זה למדנו.

ר' יואל אשר: החפץ עצמו צריך להיות שווה.

ר' יצחק: נאמר, זה לא עובד, כי הסכמתי להתקדש עם קופסה. בוודאי, יהלום טוב יותר מקופסה, אבל אולי אני לא רוצה יהלום. אה, דווקא אני אישית רוצה כן.

ר' יואל אשר: אולי מתכוון, אולי כבר מספיק כדי לפסול.

ר' יצחק: בוודאי אולי מספיק. כי אולי אינו השערה על מה שכן או לא מבבל. מעיר פלונית.

ר' יואל אשר: זו השאלה של הגרושה בלב היא סוג אחר של שאלה. אבל כשיש שאלה אם עשו מעשה של טעות, מעשה של הטעיה, אז זו השאלה. זה פסול, אז לא מסתכלים על הדברים שבלב. כאן דברים שבלב כן היו צריכים להכשיר. כל אישה יש לה דברים שבלב שהיא מסכימה על השידוך.

ר' יצחק: שוב, יש דברים שבלב להיפך גם. כל השאלות כאן הן דברים שבלב. כל שאלה שמדברים...

קידושין על תנאי – כשהתנאי אמת אבל יש עוד תכונה

המשך דיון: דברים שבלב, הטעיה, וגבולות המילים

ר' יואל אשר: אם הוא התכוון לעשות הפתעה מתוקה כזאת, ואם היא קיבלה. אז זה לא המעשה, מדברים כאן על מעשה, ומעמד שעושים תנאי. היה משהו, כולם ידעו שמקדשים כאן עם תנאי.

ר' יואל אשר: כי זה היה דברים. שוב,

המשך שיעור קידושין על מנת

ר' יצחק: זה קצת עדין כאן, צריך למצוא אולי נוסח יותר ברור. אני רוצה לעשות כך, בכל אופן, אני אגיד מה זה לא לפי דעתי. כל החקירות האלה הן בכל אופן לא חקירה שמר פלוני בזיון חשב, וגם לא חקירה סתם מג'יק שזה רק משחק מילים, כי מילים זה דבר קונטקסטואלי. אם כל אחד מבין שאנשים לא מתכוונים לזה, אז זה לא נקרא אומדנא.

ר' יואל אשר: אפשר להתקדש בכל לשון שהרמב"ם אמר.

ר' יצחק: וכדומה, בדיוק לא.

ר' יואל אשר: יכול להיות שיש מילים שאומרים... זה לא רק בגלל זה.

ר' יצחק: אפילו יש מילים, שישפטו אותנו. החכמים חושבים מה המילים מתכוונות. הם לא שואלים את האדם, וגם הם לא אומרים תסתכל במילון. שני הדברים האלה לא עושים. אבל מה כן, יכול להיות שהחכמים חושבים מה המילה מתכוונת באופן כללי אצל אדם. זה הדבר, אתה יכול לתת לזה דבר ציבורי. מה היה אם היית אמר קודם? זו דרך אחת להוציא את זה. אני מתכוון שצריך להבין. מה אדם היה רואה שהמעשה נעשה?

ר' יואל אשר: אחד כותב את זה בקורות החיים שלו, לעומת כשהוא קרא לעצמו משהו תחת החופה בפעם האחרונה בלילה.

ר' יצחק: אוקיי.

הלכה ז (המשך): על מנת שאני בסם / בן עיר / ששמי יוסף – ונמצא שיש לו גם תכונה נוספת

ר' יצחק: עכשיו נלך ללמוד שיש אופנים שאולי לא מפריע שזה קצת יותר טוב. בואו כבר נראה. אמר,

ר' יואל אשר: אפשר לקרוא את המילים קצת.

ר' יצחק: כן, מדברים.

על מנת שאני בסם – ונמצא בסם ובורסי

ר' יואל אשר: כן. אדם אומר כך, הרי את מקודשת לי על מנת שאני בסם. זה מאוד נחמד להתחתן איתי כי אני עובד עם בשמים. אני עושה בשמים טובים מאוד, אז כשאני בא הביתה, אני מריח ריח נעים של בשמים. למעשה מתברר ש... בסם,

ר' יצחק: אוקיי. בסם זה הבשמים,

ר' יואל אשר: העיסוק בבשמים. בסם מתברר שנו, יש אמנם חלק טוב, אבל בורסי חצי יום אחר הוא עובד עיסוק אחר.

ר' יצחק: הוא עוסק בשניהם. העסק שלו הוא ריח, אין לו ריח טוב או רע.

ר' יואל אשר: הוא קיצוני, הוא אדם של קיצוניות.

ר' יצחק: לא, לא, האמת היא שבורסי פירשו שהוא עוסק בעור. דווקא, עור מסריח כשעושים אותו, אבל... כן. הוא עושה שניהם.

על מנת שאני בן עיר – ונמצא בן עיר ובן כרך

ר' יואל אשר: או... כן. ניקח עוד דוגמה, על מנת שאני בן עיר, ונמצא מתברר שהוא שניהם, הוא עובד בעיר והוא יודע את שני סגנונות החיים.

על מנת ששמי יוסף – ונמצא שמו יוסף ושמעון

ר' יואל אשר: אבל על מנת ששמי יוסף, ונמצא, זה דבר נפלא, מי לא רוצה להיקרא יוסף? יוסף הצדיק. ונמצא שמו יוסף ושמעון. הוא מביא דווקא שמעון, כן? זה שמכר את יוסף. הרי זו מקודשת.

ר' יצחק: והגמרא מסמברת יוסף משמעון, כן?

ר' יואל אשר: אני חושב, יהודי קורא את פרשת ויגש, הוא נעשה מאוד פטריוט של יוסף, כן? על מנת ששמי יוסף. מתברר שהוא גם

ר' יצחק: הגיבור האחר מהצד השני.

ר' יואל אשר: יוסף ושמעון, הרי זו מקודשת.

ר' יצחק: למה?

היסוד: המילים הן אמת, הפנטזיה היא הבעיה שלך

ר' יואל אשר: כי כל שלושת הדברים האלה. כי המילים על מנת שאני בסם הן אמת. זה שאתה מבין שהרבי שלך יריח תמיד טוב, זה כבר היה שלך... זה דבר מעניין, יש לי איזו מעלה,

דיון: ראייה משני שמות – האם אפשר לקרוא לילד יעקב ישראל על שם סבא יעקב?

ר' יצחק: אבל... יש אנשים שאומרים ש... יש שאלה מצחיקה כזו כשנותנים שם לילד, יש שאומרים שכשנותנים שם, פשוט, אם סבי נקרא יעקב, ואני רוצה לקרוא לבני יעקב ישראל, יעקב ה' הוא סבי, וישראל הוא הבעל שם טוב, הוא אומר אבל, זה לא הולך כך, כי הסבא נקרא יעקב, לא יעקב ישראל.

אבל כאן רואים שזה לא אמת, ששני השמות, זה אמת, כי זה לא פשוט... לא הלמדות ששני שמות ביחד, איזה חפצה חדשה של שני שמות ביחד. זה שני שמות!

ר' יואל אשר: ראייה שאין לה תשובה.

ר' יצחק: נכון? מקודשת.

ר' יואל אשר: יש לה תשובה. למה? כי זה אמת ששמו יוסף הוא לא אומר שאני נקרא... אה, זה אומר לפי התורה שלי שהוא נקרא על שם יוסף הצדיק. כי אם לא, יש אולי מעלה. היא תמיד באה ופנטזה על להיות מעלה ולקרוא יוסי, אני לא יודע אם היא אוהבת את השם. מבין? אתה לא צריך לקרוא יוסי שמעי.

ר' יצחק: אבל זה אני אומר, למדות, אם זה נכון הלמדות...

ר' יואל אשר: יש להם אותו שם זה, יש להם אותה העברה. רגע,

ר' יצחק: אתה יודע מה? בוא נגיד שהיא אומרת על מנת ששמי יוסף, והוא נקרא יוסף. אתה גם אותה הלכה? אוקיי, רגע. זו הלמדות. לפי אותה למדות זו אותה מילה. אבל מילה יותר ארוכה כביכול.

ר' יואל אשר: בקיצור, אם למישהו יש סכסוך רציני עם אשתו בגלל מצב של שני שמות כזה, אפשר להזמין אותי שלא יסמכו על חתיכת התורה הזו, כי זה מתנדנד.

ר' יצחק: "לקרות", ובלשון חכמים זה תמיד אומר "לקרות במקרא". כך נקרא מקרא. מקרא זה הדבר שקורים, כך נקרא הספר. זה התרגום. אוקיי,

ר' יואל אשר: תמיד ב... האנשים הם יוונים, והם קורים...

ר' יצחק: אנחנו לא מדברים עכשיו על יוונים.

ר' יואל אשר: יוונים צריך לדעת לקרוא הומרוס. וזה צריך, שהוא יודע מספיק, מספיק טוב לקרוא ספר כזה.

ר' יצחק: אבל תמיד "לקרות", תמיד... אפילו ביידיש אמרו שהוא בעל קורא. מה פירוש בעל קורא? אתה יכול לקרוא ספרי בישול, זה לא נקרא בעל קורא. זו השפה. ודאי בהקשר, ודאי, עברי פירושו אחרת. אני לא מדבר עכשיו על יהודים.

ר' יואל אשר: והוא צריך לדעת לתרגם עם התרגום אונקלוס הגר. מה האומנות? לדעת לקרוא או להבין? שניהם. להבין.

ר' יצחק: זה אומר אני משכיל, אני יודע לקרוא. רוב האנשים היום לא יכולים לקיים את זה כי הם לא בעלי קורא, הם לא יודעים לקרוא. אי אפשר. אתה יכול להיות בעל תורה. פעם התורה לא עומדת עם נקודות, הוא לא יודע את הנקודות, הוא לא צריך את כל הפרופס, אבל הוא יודע לקרוא. אותו דבר צריך לזכור, תרגום צריך ללמוד, הוא צריך ללמוד אותו, זה לא עומד בספר.

ר' יואל אשר: אה, הוא צריך לדעת ללמוד את התרגום? ודאי, ודאי. אה, אנשי ידעין לקרי, זה אומר, אני יודע איך להיות שליח ציבור, שיכול להיות הקורא. למה לא ללמוד? אבל אותו היה המתורגמן, הוא אמר שהוא הקורא.

דיין: כמה הוא צריך לדעת? שלושה פסוקים או כל התורה?

ר' יצחק: אכן כן, אבל זה רבי יהודה. רבי יהודה אומר שיקרא ויתרגם, הרמב"ם לא אומר כמה הוא צריך לדעת, אני מתכוון שזה מינימום. בגמרא כתוב שלושה פסוקים. זה אומר, הוא פעם היה וקרא. זה לא שהוא

ר' יואל אשר: זוכר כל התורה. הוא מבין שאנשים יכולים לעשות הגזמות, אבל זה צריך להתאים לפחות למילה.

ר' יצחק: המילה היא, הוא צריך לדעת לקרוא? הוא צריך לדעת לקרוא משהו? הרמב"ם לא אומר כמה פסוקים. זה מעניין. בגמרא כתוב שלושה פסוקים זה מספיק. והוא צריך לדעת לקרוא,

ר' יואל אשר: והוא צריך לדעת לתרגם גם כן.

ר' יצחק: אה, הוא מביא, רחמנא ליצולן אומר יש אומרים? הרמב"ם לא אומר ברור. הרמב"ם משמע שהוא צריך לדעת את כל התורה. מעניין.

על מנת שאני קראה – מומחה בפסוקים

ר' יצחק: יש לשון אחרת, לא יודע לקרות אני יודע לקרוא, אלא אני קראה. מה זה קראה?

ר' יואל אשר: קראה פירושו זה שהוא המומחה בפסוקים. אדם מקרא. יש גם ביטוי למישהו שיודע הרבה משניות.

ר' יצחק: לא, אני לא מדבר כשיש סכסוך,

ר' יואל אשר: אבל יש כזה...

ר' יצחק: הלומדים אמרו שיש אפילו סברא שאמרה שלא היה המנהג פעם לתת שני שמות. כמעט לא מוצאים בגמרא או בראשונים אנשים עם שני שמות. מוצאים כן קצת, אבל מעט מאוד. כאן רואים שזה מושג, וזה בסדר.

ר' יואל אשר: יוחנן הנחבא עולה לי עליו.

ר' יצחק: אבל אבא יכול להיות כינוי.

ר' יואל אשר: והנחבא זה גם איזה כינוי, אני שומע. אוקיי.

החילוק: "אלא" – במפורש הוטעה

ר' יצחק: אבל כל זה,

ר' יואל אשר: רואים כאן שנכנסים כאן למילים, לא לדברים שבלב. זה באמת הוטעה,

ר' יצחק: אבל לא במפורש הוטעה.

ר' יואל אשר: אי אפשר כל היום לפנטז על רגשות ומחשבות. צריך לשים דברים במילים, צריך להיות אדם של מילים.

אבל אם אמר לה על מנת שאין שמי אלא יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון.

ר' יצחק: הוא אמר "אלא".

ר' יואל אשר: אני מתכוון שכל פעם שזוג רב על שם, נכנס "אלא" באמצע. שאיני אלא בשם ונמצא בסם ובורסי. שאיני אלא בן עיר... זה מאוד מעניין, כאן נראה שכן עיר וכן כרך זה כי שונאים את השני. לא על אחד שמסתובב בעיר והוא אדם מתוחכם. אני לא רוצה למישהו שהוא טיפש שגר בהרים, **ר' יצחק:** מה שתרצה. יכול להיות שני הדרכים.

ר' יואל אשר: לא, "איני אלא"... כי השני הוא בעיה. זה מה שאני מתכוון לומר. כשהוא אומר "איני אלא בן עיר", פשוט שהשני הוא בעיה. ונמצא בן כרך וכן עיר, אין זו מקודשת, כי כאן כן

ר' יצחק: היה מטעה ברור,

ר' יואל אשר: טעות ברורה.

הלכה ח: על מנת שאני יודע לקרות / שאני קראה

ר' יואל אשר: הלאה. עכשיו נלמד קצת דומה לזה, אבל החכמים יפרשו מילים. כשאנשים אומרים דברים, במיוחד דברים שקשורים... תלמידי חכמים יודעים מה הדברים האלה, אבל המון העם אומר פלוני, הגאון, הגאון,

ר' יצחק: הגאון.

על מנת שאני יודע לקרות – צריך שיהא יודע לקרות במקרא ולתרגם

ר' יואל אשר: האומר לאשה הרי את מקודשת לי

ר' יצחק: בזה על מנת שאני יודע לקרות,

ר' יואל אשר: מה פירוש "לקרות"? צריך... מה קורא יהודי? יהודי קורא תורה.

ר' יצחק: הוא עכשיו יאמר תנא, כמו תנא, אנחנו קוראים לזה תנא, קראה, מקרא, קורא.

קידושין על מנת: הגדרות של קרא, תנא, תלמיד, חכם, גיבור ועשיר

הלכה ג (המשך) – הגדרת "קרא"

תנאי הרמב"ם: "צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה"

ר' יואל אשר: הוא עוסק, כל היום הוא עוסק ב

ר' יצחק: שמואל ובדוד ובכל אלה.

ר' יואל אשר: צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה. הרבה יותר גבוה, לא רק תורה, והוא צריך לדעת כל תורה נביאים וכתובים.

ר' יצחק: קודם כל,

ר' יואל אשר: הוא צריך לדעת בדקדוק יפה. לא דורשים להיות בעל קורא,

ר' יצחק: לדעת לומר עם התרגום. אה, לא התרגום. אבל הוא צריך לדעת את כל הלילה, ועם דיקדוק. זה אומר, הוא צריך לדעת את הטעם של כל מילה, או את הניקוד.

ר' יואל אשר: דיקדוק לא יודע מה אני מתכוון טעם.

דיון: מה פירוש "בדקדוק יפה"?

ר' יצחק: אני מתכוון שדיקדוק יפה זה התרגום. דיקדוק יפה פירושו שהוא צריך לדעת לקרוא ברור כל אות. זה אומר, יש משהו שיוודע בערך, הוא תופס מילים. הוא צריך לדעת... נכון. זה אומר, קרא פירושו שזה מומחה למקרא. אז אתה יודע...

ר' יואל אשר: אה, אז זו המילה. אני מתכוון, אומרים כאן בעצם, מה ההגדרות של כשאדם אומר שהוא קרא? כמו כשאדם אומר שהוא לונדון, מה זה אומר? מה פירוש קרא?

ר' יצחק: קרא זה משהו שיוודע תנ"ך, והוא יודע אותו יותר ברור, לא שהוא יודע... היוודע לקרות זה פחות. הוא יכול לעלות, הוא יכול לקרוא כמה פסוקים עם תרגום. הוא באמת יודע.

ר' יואל אשר: זה כמו כשמישהו שואל משהו, מה פירוש דוקטור? מה פירוש פרופסור? יש לכולם הגדרות. אז המילה יודע לקרות היא הגדרה שהוא יכול לעמוד ולקרא ברבים. קרא היא הגדרה שהוא יודע תורה כמו...

ר' יצחק: הוא יודע תנ"ך.

הלכה ג (המשך) – הגדרת "תנא"

תנאי הרמב"ם: "צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וספרי ותוספתא של רבי חייא"

ר' יואל אשר: אבל עושים כבר יודע לשנות, זה גם אותו דבר. יודע לקרות המשנה. זה שקוראים בישיבה "ללמוד בעיון". הוא לא צריך לדעת את שלושת הבבות, **ר' יצחק:** אבל הוא למד בעיון,

ר' יואל אשר: הוא יודע מה זה,

ר' יצחק: הוא יודע את הרקע,

ר' יואל אשר: הוא לא עם הארץ.

ר' יצחק: אבל אם הוא אומר

ר' יואל אשר: "על מנת שאני תנא", זה כמו קורא, זה שם של מומחיות. הוא צריך להיות ממש תלמיד, יודע תלמוד. צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וספרי ותוספתא של רבי חייא.

דיון: תפקיד התנא פעם

ר' יצחק: זה אומר, פעם היה תפקיד כזה, תנא. היום הכל כתוב בספרים,

ר' יואל אשר: אבל פעם לא היו כותבים.

ר' יצחק: תנא, כמו שלומדים "תני תנא", תנא זה זה שהתפקיד שלו לזכור. כמו שהתפקיד של קורא לזכור את התנ"ך,

ר' יואל אשר: התפקיד של התנא היה

ר' יצחק: לזכור את כל דברי התנאים, כל המשניות,

ר' יואל אשר: כל המאמרים, וכן הלאה, ברייתות.

הלכה ג (המשך) – הגדרת "תלמיד"

דיון: האם "תלמיד" זו רמה או תלמיד של רבי?

ר' יצחק: מעניין, אין כאן רמה של תלמיד כאן או מה? משהו שכבר הולך להיות? הבא: "על מנת שאני תלמיד". תלמיד לא פירושו סתם תלמיד של רבי, אלא זה קשור לזה. הולכים לשלושת הדברים.

ר' יואל אשר: לא, תלמיד לא כל כך קשור. קורא המילה עצמה קשורה למילה מקרא. תלמיד גם קשור לתלמוד. לא, לא, לא,

ר' יצחק: תלמיד פירושו... תלמיד אפשר לחבר עם המילה תלמיד, לא תלמיד עם ו', זה תלמיד עם י'. תלמיד זו הרמה השלישית של לימוד.

ר' יואל אשר: אני רואה כאן בהקדמה, אני לא יודע אם תלמיד יכול לומר מומחה על תלמוד.

ר' יצחק: להיפך, תלמיד, והספר תלמוד נקרא על שם תלמיד.

ר' יואל אשר: יכול גם להיות תלמיד של חייט.

ר' יצחק: יכול להיות. זה נקרא... עכשיו לא מדברים על עכשיו.

ר' יואל אשר: אוקיי,

ר' יצחק: עכשיו מדברים בהקשר.

ר' יואל אשר: אבל, אין את הביטוי. כמו תנא, אין ביטוי תלמיד כאן.

ר' יצחק: יש כן, יש כן. תלמיד, הנה לך. כאן אתה רואה שיש כזה... זה מה שזה אומר. אוקיי. "על מנת שאני תלמיד". "אין אומרין" – והיו קוראים לזה כביכול לא אמורא, כי אמורא זה גם משהו שאומר דרשות מקוריות. תלמיד פירושו משהו שיוודע ללמוד גמרא,

לומר תורה, כי הוא אמר שכאן הוא ראה שיש בחורים שלעולם לא יוכלו לפתוח את הפה. צריך ללמד אותם לפגוש יהודי אחר ולדעת לומר לו דבר תורה. אז כאן כתוב משהו כמו משהו שהוא למד הרבה, אבל הוא יכול לפתוח את הפה. זה לא לבחון תוספות מסוימת, אבל הוא יכול לפתוח את הפה. לפתוח את הפה זה דבר ראשון... שמעתי את זה גם מר' פישל עשקער. ר' פישל עשקער אמר, הרבה פעמים קונים יותר ממה שתופסים ספרים בשמונה עשרה גבוהה, מכל היום שיושבים שם ולומדים בחזקת הבתים. כי הוא מאוד העריך מי שפוגש תלמיד חכם, הוא יכול לשוחח איתו משהו. למדת בשלושת השבועות האחרונים למדת תוספות ארוכה מאוד. אבל אתה צריך גם להרגיש את הטעם של לדעת לפתוח את הפה וללמוד.

ר' יצחק: אבל כאן זה יותר מינימום, כן, זה דבר טוב. סתם כך, על מנת שאני יכול לפתוח את הפה, אני לא יודע.

ר' יואל אשר: כן, כאן זה כתוב, כמו שואלין אותו,

ר' יצחק: והוא יכול לפתוח את הפה. כן, אבל אני אומר כך, שואלין אותו זו ההגדרה המינימלית, כי תלמוד פירושו שאלות ותשובות. זה בעצם שלישי במקרא, שלישי במשנה, שלישי בתלמוד. אני אשאל שאלה. נתתי דוגמה, בסדר? למה אשה שיש לה נדרים והתיר לה הנדר זה טוב, אבל רופא לא? התירוץ הוא תירוץ למדני, כי זה... חכם מסביר,

ר' יואל אשר: הוא צריך להיות למדן.

ר' יצחק: זה מה שכתוב כאן. הוא לא צריך לדעת את כל הלכות. **ר' יואל אשר:** הלכות הכי פשוטה מספיקה שהוא אומר אחריה. הוא לא צריך להבין בעצמו את הלכות. הוא לא צריך לומר למדות שנפלה לו, למדות שהוא מבין.

ר' יצחק: הוא יודע איך זה, הוא אומר. הוא צריך לדעת איזו קושיא היא תירוץ. אבל לא כתוב שצריך לחדש חידושים. זה אצל בן עזאי. בן עזאי יכול לחדש חידושים בלמוד. בסדר, אתה לא צריך להיות בן עזאי. אתה צריך להיות, מה שלומדים בשיבה קטנה את הלכות הבסיסיות, את זה אתה צריך לדעת. אפילו הלכות חג, כן? אתה יודע לומר על דופן עקומה, סוכות, מה שזה לא יהיה. בקיצור,

נוגע למעשה: שני חברים – דייקן מול אומר

ר' יואל אשר: בסדר, זה מאוד נוגע למעשה, כי שני חברים, אחד הוא דייקן גדול והוא לעולם לא מתקשר לפני שזה נכון מאה אחוז הסברא, והשני הוא כזה, הוא ממתין לומר תורה. הוא יהיה מקודשת, והשני יהיה אינה מקודשת. **ר' יצחק:** בסדר. בוא נעבור לשני.

הלכה ג (המשך) – הגדרת "חכם"

תנאי הרמב"ם: "אין אומרים כרבי עקיבה וחביריו, אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה בכל מקום ואומר"

ר' יואל אשר: על מנת שאני חכם.

ר' יצחק: זו הרמה הבאה. זה עדיין לא תלמיד חכם,

תנאי הרמב"ם: "אין אומרים כבן עזאי וכבן זומא, אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומר"

ר' יואל אשר: בעצם. אין אומרים שהוא צריך להיות תלמיד חריף, כבן עזאי וכבן זומא, שהיו גאונים גדולים. אה, דרך אגב, כי הם מעולם לא נעשו חכמים,

ר' יצחק: הם נשארו תלמידים. חכם, רואים את הרמה הבאה. זה אומר, בתלמיד יש שתי רמות:

ר' יואל אשר: יש תלמיד וחכם. הם אלה שיושבים אצל חכמי הגמרא. אין אומרים שהוא צריך להיות... אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומר. שואלים אותו דבר אחד. כי יש ענין כזה של "מזל". אם שאלו אותו בדיוק את השאלה שהוא יודע. **ר' יצחק:** לא, הוא לא יודע. כל דבר. אפילו כל דבר ואומר.

ר' יואל אשר: ואפילו? לא, אפילו רק הלכות קלות. ואפילו בהלכות החג שמלמדין אותן ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן. אבל אם אותו יכול הוא עוד לומר... שואלין אותו דבר אחד פירושו שואלים אותו, אמר משהו שלמדת,

ר' יצחק: והוא יכול לומר.

ר' יואל אשר: לא ששואלים אותו, אמר לי את אותו תוספות.

ר' יצחק: לא, בוודאי לא. כלומר, יש שתיים, יש מי שלומדים אחרת, ויש מי שלומדים להחמיר, שהוא צריך לדעת כל דבר. אבל הרמב"ם לומד, כתוב בגמרא אפילו במסכת כלה. הרמב"ם תירגם, מסכת כלה אינה מסכתא שנקראת מסכת כלה, שכתוב שם "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה", אלא הכוונה למסכתא שלומדים אצל כלה.

חידוש: ההבדל בין מקרא/משנה לתלמוד

ר' יצחק: עכשיו, אני רוצה להסביר, מקרא ומשנה הם דברים שחוזרים עליהם. הוא יודע את הטעמים, את הנקודות של הפסוקים. משנה, הוא יודע משניות בעל פה. הוא לא צריך לדעת את כולן, הוא צריך לדעת אחת, או אולי התנא צריך לדעת את כולן וכו'. עכשיו, תלמוד אינו דבר שחוזרים עליו. תלמוד הוא הבנה, זה שאלות ותשובות. קושיא על הלכות פסח, אפילו הלכות פסח שלומדים כל שנה בדרשת שבת הגדול, אבל הוא מבין, הוא יכול לדון, הוא יכול... שואלין אותו, הוא יכול לענות, הוא יודע לשאול, יודע להשיב.

חידוש: שיטת הרמב"ם היא "לאו דה באר"

ר' יואל אשר: זה מעניין. אז הרמב"ם עשה ממש "לאו דה באר", כביכול אחרת מאלו שאומרים שצריך לדעת כל התלמוד, אבל צריך לדעת לפתוח את הפה.

דיגרסיה: הנהגת האמרי חיים – החשיבות של "לפתוח את הפה"

ר' יואל אשר: את זה למדנו, ראיתי כאן על השולחן השני שלך, אומר שם שהאמרי חיים הנהיג לשאול שהבחורים יבואו לשולחן

ר' יואל אשר: טוב מאוד. **אין אומרין כרבי עקיבה וחביריו**, שאלו היו חכמים גדולים. **אלא? אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה בכל מקום ואומר**. מישהו ש... בכל מקום פירשו בכל מקום. כן?

ר' יצחק: אני לא יודע.

ר' יואל אשר: או עוד אני לא אתווכח כמו קודם. או...

ר' יצחק: או... או...

ר' יואל אשר: חושבים דבר חכמה טוב, שואלים אותו. ורואים אם הוא יכול...

דיון: מה ההבדל בין תלמיד לחכם?

ר' יצחק: מה זה שונה מתלמיד? אחר כך אותו דבר, דבר אחד בתלמודו ודבר חכמה.

ר' יואל אשר: זו השאלה על הנושאים. תלמודו הם הנושאים שהחכמים למדו,

ר' יצחק: וכאן זו החכמה.

ר' יואל אשר: החכמה יכול בעצמו? אולי כל מיני חכמות. לא, הכל בגדר חכמה.

ר' יואל אשר: אבל לכאורה הייתי מוסיף כאן שעם הדוגמאות החדשות גיבור לא דווקא פירשו פיזי בכלל. חבריו מפחדים כי הוא איש חברה גדול, והוא יודע איך לתקן אותם.

ר' יצחק: אני לא יודע, גיבור פירשו גיבור, אבל גיבור לא פירשו שאני צריך להיות החזק ביותר. אדם פותח. אני צריך להיות בפועל החזק.

ר' יואל אשר: אבל הפחד הוא מפני גבורתו בגלל גבורתו הפיזית.

ר' יצחק: בסדר. שוב, אם הוא מתכוון לכובש את יצרו?

ר' יואל אשר: לא, אני אומר, אם הוא איש חברה, הוא יודע איך לתמרן דברים. אז יש את איש החברה. אבל השאלה היא, גיבור פירשו גיבור פיזי?

ר' יצחק: כן, אבל סתם. אם הוא יכול לומר על מנת שאני איש חברה, אז יאמרו שכל שחבריו מפחדים מהחברה

ר' יואל אשר: אני חברה אני חברה. לא, כי הוא אמר כל שחבריו מפחדים. המילה היא מפני גבורתו. גיבור פירשו יותר מרגיל, אבל מספיק שיפחדו ממנו. **על מנת שאני עשיר, אין אומרין כרבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עשרו**. מאותה עיר רואים אותו כעשיר, מכבדים אותו. על מנת שאני צדיק,

ר' יצחק: אפילו רשע גמור,

ר' יואל אשר: שואלים אותו. שואלים טוב, שואלים אותו. ורואים אם הוא יכול...

דיון: מה ההבדל בין תלמיד לחכם?

ר' יצחק: מה זה שונה מתלמיד? אחר כך אותו דבר, דבר אחד בתלמודו ודבר חכמה.

ר' יואל אשר: זו השאלה על הנושאים. תלמודו הם הנושאים שהחכמים למדו,

ר' יצחק: וכאן זו החכמה.

ר' יואל אשר: החכמה יכול בעצמו? אולי כל מיני חכמות. לא, הכל בגדר חכמה.

ר' יצחק: אולי ההבדל הוא שהתלמיד צריך רק לדעת לומר דווקא קצת למדנות, אבל החכם צריך לדעת לפעמים לומר למדנות משלו, חכמה. כלומר, דבר חכמה פירשו לדעת בעצמו. חושב,

ר' יואל אשר: אני לא מתכוון לזה. אולי פירוש בכל מקום שבכל מקום שהוא בא יש לו מה לומר?

ר' יצחק: לא, לא, זה לא הפירוש. בכל מקום פירשו בכל מקום שבתלמוד, שבתורה, שבתורה, שבחכמה. כן, כל עניין. לא ברור לי. בסדר. על מנת שאני גיבור. אה, זו הפעם הראשונה שזה אובייקטיבי.

ר' יואל אשר: לכאורה דברי חכמה בכל מקום פירשו בכל מקום ששואלים אותו,

ר' יצחק: הוא יכול לענות. לא, לא,

ר' יואל אשר: זה לא הכוונה. נכון.

ר' יצחק: זה חייב להתכוון לזה. זה רבי עקיבא.

ר' יואל אשר: רבי עקיבא עצמו ידע לומר על כל דבר.

ר' יצחק: הוא לא אומר שהוא רבי עקיבא, אלא כל נושא של חכמה. בכל מקום פירשו בכל. אם יש איזה נושא של חכמה שהוא יכול בנושא הזה לדבר דברים יפים, כן. בסדר, בסדר. כך הכוונה. כי זה נראה שכל הדברים האלה... רוצים לעשות יותר קטן, רוצים להיות יותר ריאליסטיים. זה לא רק שזה ריאליסטי, כי כנראה כשאשה... מה מבינה אשה? אתה יודע... אני מתכוון לומר, כשאומרים קידושין, בדרך כלל לא מתכוונים לגדולים, מתכוונים אני בפרשה.

הלכה ג (המשך) – הגדרת "גיבור"

הלכה: על מנת שאני צדיק – אפילו רשע גמור

ר' יואל אשר: כאן כתוב דבר מופלא, **אפילו רשע גמור**, כל אחד היה מצפה בדרך שזה הולך עד כאן, עכשיו נאמר מי נקרא צדיק. לא, כל אחד, אפילו רשע גמור,

ר' יצחק: לא בוודאי. תמשיך הלאה, אפילו על מנת שאני צדיק ורשע אין כאן תירוץ, אין כאן גדר. צדיק אינו מי שקוראים... אני רוצה לומר את זה חשוב מאוד, על מנת שאני צדיק לא פירשו כל מי שלוקח קוויטלך, זה לא עוזר כלום, זה לא מעלה ולא מוריד לקיחת קוויטלך.

ר' יואל אשר: אני אומר את זה כך, על מנת שאני צדיק פירשו צדיק מהראש עד הרגליים, מספיק קצת באזור הלב.

ר' יצחק: לא, זה אחרת,

ר' יואל אשר: אפילו רשע גמור, אפילו הוא לא שום צדיק. הוא רשע גמור. קודם בוא נלמד מה כתוב ברמב"ם. הוא לא אומר מתי היא בוודאי מקודשת.

ר' יצחק: כן. טוב מאוד. ממילא אי אפשר לדעת על אדם שהוא נחשב רשע, הכל מקודשת ספק. אז הרבה מהר...

חידוש: צדיק/רשע אינו דבר חברתי

ר' יואל אשר: זה דבר מופלא, ההלכה, כן? זה דבר מופלא. לא פלא. כי כל שאר הדברים אומרים, תראה מה הסטנדרט? צדיק פירושו שהוא יהודי שמתנהג בעולם.

ר' יצחק: צדיק רשע אינו דבר חברתי,

ר' יואל אשר: לא כמו חכם,

ר' יצחק: גיבור. כי כל אחד יודע, עד שהגיעו היום אפיקורסים וערוקים לא יודעים. כל אחד יודע, גיבור זה דבר חברתי. מה פירוש גיבור? גיבור זה דבר אמיתי? גיבור פירושו אצלי בעיר אני גיבור. חכם פירושו באמת, רבי עקיבא. חכם פירושו יחסי, אני קצת חכם. אבל צדיק זה האמת. צדיק פירושו אני אדם אמיתי, טוב. זו המילה האחת שיש לה משמעות אמיתית. אף אחד לא יכול לדעת על אחר או על עצמו. אם הוא צדיק או רשע. תמיד זה ספק.

דיון: למה אדם אומר "על מנת שאני צדיק"?

ר' יואל אשר: זה דבר מוזר, כי האדם כן אמר שהוא על מנת שאני צדיק. למה? הוא רוצה לומר לה שתדעי, אל תפחדי, את מתחנת עם יהודי טוב, אני תמיד אשמור שבת, ונשלח את הילדים שלי למוסדות טובים, שיהיה לנו חיים טובים.

ר' יצחק: זה לא צדיק.

ר' יואל אשר: זו הכוונה שזה אומר.

ר' יצחק: לא,

ר' יואל אשר: זה לא. אם אדם מאמין כמו ה... אדם לא יכול... אל תאמין בעצמך.

ר' יצחק: לא, המילה צדיק פירושה צדיק באמת, זה לא פירושו כל שמכבדין אותו מפני צדקותו. כל אחד יודע את זה. אולי היום אנחנו לא יודעים את זה, אנשים... הגמרא מספרת, הוא ידע את זה, הכל בדעת בני אדם, הכל. זה חייב להיות לשון בני אדם, כן, זה לא יכול להיות.

ר' יואל אשר: כשאמר צדיק אמת, לכאורה אמרו זה פירושו אצל אנשים צדיק אמת, אבל הוא לא אמר אמת, הוא אמר צדיק.

ר' יצחק: לא, לכן המציאו את המילה צדיק אמת, כי יש צדיקי שקר.

סתירת הרמב"ם: תשובה צריכה וידוי, אבל הרהור בלב עושה צדיק?

ר' יואל אשר: בכל אופן, אני רוצה לומר כמה תורות כאן. אחת היא שיש כאן סתירת רמב"ם ידועה. אני רוצה קודם לענות על זה. זו לא ממש סתירת רמב"ם, סתירת רמב"ם ממשית. כן, שואלים שלפי השיטה שהרמב"ם אומר שתשובה באה עם וידוי,

ר' יצחק: עם שורה שלמה של דברים,

ר' יואל אשר: אבל הרהור בליבא זה כבר צדיק. לא מספיק התייצב בדרך טוב,

ר' יצחק: נכון, כי זה אף פעם לא, זה אני אומר. זה אף פעם לא. תמיד ספק. בוודאי,

ר' יואל אשר: המלמד השם גם חשב.

ר' יצחק: לא, לא, אני לא מסכים. בוא נראה. תמיד רשע זה תמיד ספק.

ר' יואל אשר: אה, הוא אומר צדיק זה רשע, מאחר ויכול להיות קשור לדברים שבלב.

דברים שבלב: שמא הרהר בתשובה בדעתו

ר' יצחק: צדיק זה רשע יכול להיות דברים שבלב. כאן זה הדבר היחיד שהוא דברים שבלב. אז ממילא אין שום דרך תמיד זה ספק. אפילו הרשע הגדול ביותר. שהוא ידוע כרשע, שעל מנת שאני צדיק זה ספק, למה? **שמא הרהר בתשובה בדעתו.**

ר' יואל אשר: הרהור תשובה פירושו לומר,

ר' יצחק: הוא מתכנן לעשות תשובה. אני מיד אדבר על זה בעוד דקה.

הלכה: על מנת שאני רשע – אפילו צדיק גמור

ר' יואל אשר: ושעל מנת שאני רשע,

ר' יצחק: אפילו אנחנו יודעים שהוא

ר' יואל אשר: הוא צדיק גמור, הרי עדיין הקידושין רק מקודשת מספק. למה? **שמא הרהר בעבודה זרה בדעתו?** אולי הוא הודה בעבודה זרה או חשב על עבודה זרה בדעתו? כי כאן כן כנראה ההרהור עצמו האיסור. לא ברור. **שעוון עבודה זרה גדול הוא.**

פירוש הרהור תשובה והרהור עבודה זרה

ר' יצחק: לא. הרהור בעבודה זרה פירושו... הרהור כאן פירושו תמיד, הרהור תשובה לא פירושו כמו שאני אומר על הרהור עבירה. הרהור עבירה פירושו תכנן לעשות עבירה, חשב לעשות עבירה. יש הרהור עבירה שאינו רע,

ר' יואל אשר: עבירה שהייתה ועולה במחשבה.

ר' יצחק: אותו דבר הרהור תשובה פירושו תכנן לעשות תשובה. הוא תכנן לעשות תשובה, אז פשוט מי יסתו כי טוב. אותו דבר בעבודה זרה, הרהור עבודה זרה בדעתו, ובדרך כלל זה לא מפריע, אבל הרמב"ם אומר שעבודה זרה גדול הוא. עבודה זרה היא עבירה גדולה, לא בגלל שההרהור עצמו הוא עבודה זרה. עבודה זרה היא עבירה גדולה. כשהוא חושב שהוא הולך, הוא כבר נקרא רשע,

ר' יואל אשר: שנאמר פן יפתה ללבבכם,

ר' יצחק: כלומר, כל עוד ליבך נמשך קצת,

ר' יואל אשר: זו כבר בעיה. **וכתוב למען תפוש את בית ישראל בלבם,** הולכים לתפוס אותם בעבירתם כשזה עדיין בליבם.

ר' יצחק: והגמרא אומרת ש

ר' יואל אשר: בעבודה זרה מחשבה רעה גם איסור. מחשבה רעה מצטרפת למעשה, אבל מה שלא יהיה,

שזה לא אמת. למה? כי הוא שואל את הקושיה שהוא אמר קודם, הרי כתוב ברמב"ם שצריך תשובה גמורה. התשובה היא משהו אחר. התשובה היא, כי יש לו עכשיו חתונה וחתן, אני לא מתכוון כלל לעבירה. אז לחתן עוזר הרהור תשובה, אבל לסתם רבי זה לא עוזר. זו הבדיחה של הרבי מקוצק.

אבל האמת האמיתית היא שזה שטויות, כי הרהור תשובה בדיבור לא פירושו שאני יכול להכות את זה ולבזות אותו, ויש לי הרהור תשובה בלב ואני כבר חזרתי להיות צדיק. אבל ברואה לחבירו צריך להיות מפייס, אני לא יכול לבזות ברבים ולפייס ביחיד ולחשוב בראש שאתה צדיק. אז שטויות עם לוקשן.

חידוש: אנשים מתיישרים בחתונה

ר' יואל אשר: יפה מאוד. אבל אני חושב שהתורה שלי היא עדיין התורה הטובה ביותר, כי אנשים באמת מתיישרים. יש חתונה בצורה מסוימת, אז אם יודעים שהוא רשע, אבל הוא אומר אני הולך עכשיו להיות צדיק, אני הולך רוצה להקים בית יהודי. וצדיק שפתאום בחתונה הוא רוצה להיות רשע, הוא באמת הולך להיות רשע.

אפשר כן לשפוט אנשים – אבל לא בצדיק/רשע

ר' יצחק: אבל האמת שזה על ספק, ולכאורה כן אמת שזה ספק משום חומרא דקידושין, משהו כזה. בוודאי נורמלי, דרך אגב, אנשים אומרים אי אפשר לדעת מה בלב. כן, אבל יש הלכות עדות שאנחנו יודעים ברור, הוא צדיק, הוא רשע, הוא פסול עדות. זה לא פשט שאי אפשר לשפוט אנשים. ההלכה שופטת אנשים כל היום.

דיון: מה בלב – מאבקים ומחשבות

ר' יואל אשר: זה קורה מאליו, זה יכול להיות. המה בלב הוא קצת דבר מוזר, כי אם אדם מתנהג טוב, יש לו מאבקים, יש לו מאבקים פנימיים, שכל פעם שהוא נותן לעני צדקה אלף דולר, הוא חושב, אולי אני נותן יותר מדי כסף. האם זה עדיין אדם טוב, כי יש לו שאלות. הצדיק אומר, שאולי היתה לו איזו מחשבה, אה, בוא נלך לעבוד עבודה זרה, והוא דוחה אותה,

ר' יצחק: והוא ממשיך לעבוד את השם יתברך. לכן אמרתי שהרהור עבודה זרה פירושו שהוא החליט להשתמד כבר. והשמד הוא כל הדבר.

ר' יואל אשר: כי הוא אמר שזה רק הגיוני כי הוא אמר מנסה יראה. הרמב"ם לא מביא בכלל לחשוב שיהודי הולך להשתמד. הוא אומר מנסה שאני הולך להיות רשע. מה הפשט של זה? האדם מתכנן להיות רשע.

הלכה: סבור הייתי – כשהטעה את עצמו

ר' יצחק: עכשיו, עד כאן למדנו כשהוא

ר' יואל אשר: אמר משהו ברור. אז עכשיו השאלה, הוא הטעה. מה קורה כשלא היתה אמירה ברורה? "המקדש את האשה ואמר", אחרי הקידושין הוא אומר, "סבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה, לוייה והרי היא כהנת, ענייה והרי היא

ר' יצחק: זה לא רבינו יונה. לפי רבינו יונה, כשמתייצב בדרך טוב זו כבר תשובה. בסדר. לא, זו לא ממש קושיא. אני רוצה להעלות. קודם כל, יש דבר בעלי דרשנים שהיו צריכים לדבר, הדרשנים פירושם ספרים חסידיים שהם מביאים בתשובה את על מנת שאני צדיק, אבל אני חושב שצריך להתמקד יותר בעל מנת שאני רשע.

חידוש: צריך להתמקד יותר ב"על מנת שאני רשע"

אם אתה רואה יהודי גדול, אתה לא יכול לדעת, יכול להיות שהוא יאמר, הרבי הגדול ביותר שאתה מדמיין, כשהצאנזער רב בא לכאן... בסדר, זה לא רב, זה בכל אופן אמר לי על רשע כזה. אבל כשאני לא יודע על מי, הרמב"ם עצמו בא

ר' יואל אשר: לכאן והוא אומר...

ר' יצחק: רבותי, מסתכלים עליו,

ר' יואל אשר: צריכים לדעת שכשהוא מקדש, והוא אומר על מנת שאני רשע, זה ספק קידושין.

ר' יצחק: אני לא יודע,

ר' יואל אשר: קנוי, לא. אוי ואבוי. כי אתה גם מהמהירים. לא, הם למדו קודם דבר כזה כמו חזקת כשרות, שחזקת כשרות מספיקה שאתה רואה אדם הולך לעשות ביאור, למישהו יש מוסד מספיק, אבל לא להיקרא רשע. אז, אדם שמסודר מאוד עם היהדות שלו, אין שום סיבה. אנחנו יודעים שאין לו שום תוכנית ללכת לעבוד עבודה זרה.

זה בעצם בעיה, אדם יודע "על מנת שאני רשע". אדם הרי אמר "על מנת שאני רשע" פירושו שמהו קורה, משהו יש שם פתאום בראש. הוא אומר, הוא פגש... למי אדם אומר "על מנת שאני רשע"? הוא כבר פגש איזו זונה שם בפניה, איך אומר, הוא אמר לעצמו לפני מתן תורה, והוא אומר לו, רבי על מנת שאני רשע, כי הוא מתכנן עכשיו להיות רשע. אה, אנחנו יודעים שהוא צדיק גמור, אבל משהו קורה איתו, הוא התחיל לחשוב על עבודה זרה. ורבי על מנת שאני רשע גמור זו גם הסיבה.

ר' יצחק: למה יבוא רשע גמור לומר לאישה, אני אומר לך אני צדיק, כי הוא רוצה להתחיל מעכשיו והלאה לחיות חיים ישרים

ר' יואל אשר: לחיות עם האישה? הדרושים צודקים, זה מה שכתוב כאן.

מעשה עם הרבי מקוצק: הרהור תשובה ומבזה אותו

ר' יצחק: אני רוצה לספר מעשה אחר, כבר סיפרתי כאן אולי בשיעור, שהיה חסיד קוצקי, אני לא זוכר את שמו, נדמה לי באמת ואמונה, נסע לעיר. באותה עיר הגיע איזה רבי, הוא היה אנטי-קוצק, הוא בזה את היהודי החסידי. אז היהודי החסידי נכנס לרבי, והוא אמר לו שיש לו טענות עליו. אמר הרבי, הוא מהרהר בתשובה, וכתוב במשנה שהוא צריך לכבד אותו עכשיו, כי כתוב "אל תבזהו". וזה היה המעשה.

החסיד בא לרבי מקוצק, והרבי מקוצק אמר ש"הוא לא חלה תשובתו", שזה לא נכון. לא, זה אני אומר, זו היתה תשובה אמיתית. הוא אמר דרך פלפול, הוא אמר שאתה צריך לומר לרבי

אומר לשון "לא הטעה" — אני לא הטעיתי אותך, אתה הטעית את עצמך. בפעם הבאה אל תחשוב.

ר' יואל אשר: אפילו אם היא אמרה לו שקר שבועיים לפני, היא אמרה לו שהיא לוויה, היא בכל זאת מקודשת, היא בכל זאת הרי זו מקודשת, כי זה דברים שבלב.

ר' יצחק: אני לא יודע, אולי זה נושא אחר, זה יותר כמו נושא.

דיון: השאלה של "על דעת זה" ומקח טעות

ר' יואל אשר: כל עוד הוא לא עשה "על דעת זה", אין מקח טעות. אולי מתחילה שאלה של מקח טעות?

ר' יצחק: לא, אני אומר שאם אמרו קודם "הרי את מקודשת לי על מנת", מה הוא אמר אתמול?

ר' יואל אשר: אני לא יודע. גם לא אמרו "על מנת" מה שאמרתי אתמול.

ר' יצחק: אז זו השאלה שלמדנו אתמול, שלפעמים יש מה שאומרים שסבר וקיבל, לפעמים לא.

סיום פרק ח' — קשיים בפסיקת הלכה למעשה

ר' יצחק: אוקיי, עד כאן פרק ח'. פרק יפה. זה לא ברור, כי קשה לומר הלכה למעשה האם אפשר לפסוק מכל הדברים האלה, כי השפה משתנה.

ר' יואל אשר: צריך לראות בעיר מה נחשב עשיר, תנא...

ר' יצחק: אני מסכים שאולי היום אם מישוהו אומר "על מנת שאני צדיק", אם כל שיש לו שלושה חסידים שנותנים לו קוויטלך, אולי זה מספיק? אני לא יודע.

ר' יואל אשר: לא, צדיק משתמשים גם כזה צדיק'ל. כל אחד אומר, "אה, אתה כזה צדיק?" זו לשון בני אדם. אתה יהודי מתוק, אתה יהודי נחמד. המילה צדיק איבדה הרבה מהערך שלה.

ר' יצחק: כן. יפה. אוקיי.

ר' יואל אשר: כן.

עשירה, עשירה והרי היא ענייה — בכלל לא דיברו על זה, אלא הוא אומר, זה מה שחשבתי, אני רק קידשתי על פי מה שחשבתי. **"הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו"** — היא לא הטעתה אותו. זה לא כמו כשלמישהו יש מומים, זה דבר של הטעיה. זה משהו שצריך לומר. אבל אדם לא צריך להודות שאני עשיר, אני חייב לומר לך משהו שעדיין לא אמרתי לך עלי, דבר של גנאי, אני עשיר. לא צריך.

"וכן היא שאמרה סבורה הייתי שהוא כהן והרי הוא לוי" — אותו דבר כשהיא זו שמזכירה את החכמה. **"לוי והרי הוא כהן, עשיר והרי הוא עני, עני והרי הוא עשיר, הרי זו מקודשת מפני שלא הטעה אותה"**. הבעיה עם הדברים הקודמים היא כי הוא אמר שקר,

ר' יצחק: כי הוא עשה

ר' יואל אשר: מעשה של טועה. אבל כאן,

חידוש: אתה הטעית את עצמך — דברים שבלב

ר' יצחק: אתה הטעית את עצמך. הרמב"ם אומר לו את המילה "דברים שבלב". אתה צודק שלכאורה זה אותו דבר, אבל הוא אומר לשון "לא הטעתו", אני הטעיתי אותך? אתה הטעית את עצמך. אתה הטעית את עצמך.

סיום פרק ח' — דברים שבלב אינן דברים, ושינויים בלשון בני אדם

הלכה: לוי והרי הוא כהן, עשיר והרי הוא עני — הרי זו מקודשת מפני שלא הטעה אותה

ר' יואל אשר: אותו דבר כשהיא זו שמזכירה את החכמה. לוי והרי הוא כהן, עשיר והרי הוא עני, עני והרי הוא עשיר, הרי זו מקודשת מפני שלא הטעה אותה. הבעיה עם הדברים הקודמים היא כי הוא אמר שקר, כי הוא עשה מעשה של טעות. אבל כאן, בסך הכל, למישהו היו איזה דברים שבלב.

ר' יצחק: ודברים שבלב אינן דברים. הרמב"ם אומר הרי את המילה דברים שבלב. זה נכון שלכאורה זה אותו דבר, אבל הוא